

NR. 1 FEBRUAR 2021, 29. ÅRGANG

Museumsglimt

Medlemsblad for Lillehammer Museums Venner

MEDLEMSKAP LMV 2021

Lillehammer Museums Venner omfatter alle de seks museene som inngår i Stiftelsen Lillehammer Museum:

Maihaugen
Lillehammer kunstmuseum
Bjerkebæk
Aulestad
Norges Olympiske Museum
Norges Postmuseum

Medlemmer med betalt Årskort med medlemskap i LMV har fri adgang til alle disse museene i hele kalenderåret (inkludert Barnas Sommer- og Vinterdag, Julemarkedet, osv.) I tillegg får alle med registrert e-postadresse direkte invitasjon til spesialarrangementer på alle museene. (Livsvarige medlemmer har fri adgang til Maihaugen). I tillegg får du medlemsbladet «Museumsglimt» i posten tre ganger/år.

Medlemskapet gir også fri adgang til en rekke andre friluftsmuseer i Norden (Norsk Folkemuseum, Sverresborg etc.) Informasjon finner du på lillehammermuseum.no/lmv

MEDLEMSKONTINGENT:

Enkeltmedlemskap med årskort kr 700/kalenderår

Familiemedlemskap med årskort kr 1 050/kalenderår

Familiemedlemskap gjelder et par og alle egne barn/barnebarn under 16 år.

Lillehammer Museums Venner

Maihaugvn. 1, 2609 Lillehammer
Bankgiro 2000.05.17608
Informasjon 6128 8900
E-post: venner@lillehammermuseum.no

Redaktør: Anne Mari Løken
Grafisk produksjon: Dialecta
Forsidefoto: Bjørn Mølmen

INNHOOLD

Leder	side 3
I spissen for alle vennene	side 4
En historie om Mosse	side 6
Gubben av gull	side 8
Velkommen til Audun Eckhoff	side 9
Paralympics	side 11
Innlandets OL-helter	side 11
«LJOS» – magi på Maihaugen	side 12
Om OVER ÆVNE fra 1899 til 2021	side 15
Den fjerde direktøren	side 17
Tuengen allé	side 19
Anna Ancher – et strøk av Skagen	side 22
Program for museene	side 24

VELKOMMEN TIL ÅRSMØTE

Onsdag 7. april 2021 kl. 18.00 i Maihaugsalen

DAGSORDEN

1. Årsmelding.
2. Regnskap og revisjonsberetning.
3. Behandling av innsendte forslag.
4. Valg av styrets leder, 2 styremedlemmer og 2 varamedlemmer.
5. Valg av revisor.
6. Valg av medlemmer til valgkomité.
7. Presentasjon av status og planer for Stiftelsen Lillehammer Museum og dets museer v/Adm. direktør Audun Eckhoff.

Servering i kafeen etter møtet.

Årsmelding og regnskap finner du på vår hjemmeside <https://lillehammermuseum.no/om-stiftelsen-lillehammer-museum/venneforeningen/hva-skjer-arrangementer> eller dokumentene kan hentes i resepsjonen på Lillehammer kunstmuseum fra 8. mars

Forslag må være sendt oss innen 24. mars på e-post til: venner@lillehammermuseum.no

Det tas igjen forbehold om endringer pga. restriksjoner rundt den eksisterende Coronasmittesituasjonen. Dette vil bli annonsert på vår hjemmeside, se ovenfor.

Kjære Venner!

Svend Strand, Styreleder LMV

Så er det blitt 2021, året hvor vi håper og tror at vi kan komme tilbake til normale tilstander! Året 2020 har for Lillehammer Museum, Venneforeningen og alle våre medlemmer sannelig vært annerledes!

LMVs aktiviteter har, som alt annet, vært begrenset i 2020. Vi har gjennomført dugnadsarbeid, hatt noen spesialomvisninger og gitt ut Museumsglimt som vanlig, men mange arrangementer og planlagte aktiviteter har måttet avlyses eller utsettes.

Men vi skal gjøre vårt for å ta det igjen i 2021 når vi får lov av myndighetene. Vi satser på et aktivt program for våre medlemmer, dette vil vi orientere noe mer om på vårt kommende årsmøte som finner sted i Maihaugsalen 7. april. Detaljer finner du på våre websider under Lillehammer Museums Venner.

Vi har sendt ut informasjon om fornyelse av medlemskapet for 2021, Hvis du ikke allerede har fornyet, så gjør du det raskt og enkelt på nettet ved å taste

<https://betaling.lillehammermuseum.no/venneaarskort>, da sikrer du på nytt gratis inngang til alle museene også i 2021.

Spesielt kan vi nevne at Lillehammer kunstmuseum allerede den 13. mars åpner den hittil største retrospektive utstillingen om den store danske maleren Anna Ancher. Dette er omtalt av Aftenposten som årets høydepunkt for norske kunstmuseer i 2021! Ellers håper jeg at alle besøker den nye flotte hovedutstillingen «Impulser» på Maihaugen. Mer enn 1000 kultur-skatte fra Norge, i stor grad samlet av Anders

Sandvig, er utstilt i den nyrenoverte fløyen i hovedbygningen. Området huset i mange år utstillingen «De gamle verksteder». Se her bl.a. LMVs gave til utstillingen, Eyolf Soots ikoniske maleri av Anders Sandvig!

Dette er min siste Museumsglimthilsen til våre medlemmer. Jeg har hatt det privilegium å lede venneforeningen de siste 6 år! Totalt har jeg fått lov til å inneha dette vervet i alt 11 år, det har vært både hyggelig og opplevelsesrikt! Både museene og venneforeningen har gjennomgått store og, etter min oppfatning, positive endringer. Tusen takk for at jeg har fått lov til å være en del av det rike museumstilbudet og -arbeidet som Lillehammer kan by på!

Jeg håper at vi alle kan benytte dette tilbudet til fulle i løpet av 2021, det er noe vi alle kan glede oss over og få et verdifullt kulturelt påfyll fra!

Så ønsker vi alle våre lesere og medlemmer en riktig god vår og sommer, med mange fine opplevelser som museene og venneforeningen har, og vil by på!

Gled dere også med mye god lesing av stoffet i dette nummeret av Museumsglimt, det er også denne gang mye interessant.

SVEND STRAND FORLATER LMV

7. april er årsmålstida som leder ute, og årsmøtet i LMV skal velge ny leder. Museumsglimt takker inderlig og ønsker alt godt framover.

Sommer på Maihaugen. Foto: Esben Haakenstad/Maihaugen

I spissen for alle

Museene i Stiftelsen Lillehammer Museum har mange venner. Da de seks museene i nærområdet vårt i 2018 ble slått sammen i SLM, oppsto det en ny venneforening. Det som tidligere var DSSV, De Sandvigske Samlingers Venner, ble Lillehammer Museums Venner – LMV. Den sentrale personen i museenes venneforening var fremdeles Svend Strand. I veldig mange år har han frontet alle oss museumsvennene. Men nå er hans vakt snart over. Åremålsperioden avsluttes på årsmøtet 7. april 2021. Med hele sin kompetanse, energi og stå-på-vilje har han vært **selveste sjefsvennen**.

Tekst: Kristin Helland | Foto: Privat

De Sandvigske Samlingers Venner ble stiftet allerede i 1932. Mange kalte foreningen bare Maihaugens Venner.

Svend Strand har vokst opp i Lillehammer. Der var både far og farfar engasjert i verv og arbeid for og med Anders Sandvig og Maihaugen. Derfor hadde han allerede fra barnsben av et nært og kjært forhold til museet.

Tilhørighet, nærhet og engasjement

Nettopp begrep som tilhørighet og nærhet til lokalmiljøet og befolkningen sier Svend er helt vesentlig for venneforeningen. Den må bidra til at menneskene som bor i dette området, føler at Maihaugen og de andre museene er en del av Lillehammerområdets DNA. Museene må være en del av hverdagen for lokalbefolkningen.

De seks museene som er slått sammen, representerer alt fra Bjørnstjerne Bjørnson til sportsstjerner, fra gammelt håndverk til moderne kunst. Det krever bevissthet fra ledelse i styre og i administrasjon både i SLM og i venneforeningen som hører museene til.

Svend Strand sier at DSSV var – og LMV er – en imponerende stor venneforening. Det er mer enn 4000 mennesker i Lillehammer-regionen som er medlemmer og som skal føle tilhørighet og nærhet – og helst også kjærlighet til museene.

Og så er det et mål å engasjere og motivere til frivillighet rundt alt som skal gjøres på et museum. Svend kan fortelle om oppgaver

som har vært både utfordrende og til dels slit-somme i løpet av hans periode. Men oppsum-meringen er raus og positiv.

Med stor grad av stolthet viser han frem over-sikten over gavene venneforeningen overførte til Maihaugen i perioden han satt som leder

vennene

av DSSV. Sammen med gaveforsterkningsmidler fra staten, er verdien av disse gavene nesten 8 millioner kroner. Gaveforsterkningsmidlene utgjorde da 25 % av beløpet gitt fra vennene.

Blant gavene er helt nødvendig vedlikehold av mange av de gamle husene i «Bygda».

Listen er lang, imponerende – og viktig!

I tillegg er det satt av midler i et fond som Lillehammers befolkning skal få se bruken av og bli engasjert i når byen skal feire sine 200 år i 2027. Dette skal vi få vite mer om i året som kommer!

Nye ledere i kulturbyen

Den nye direktøren for SLM, Audun Eckhoff, har fått en spennende oppgave, og han er ganske sikkert veldig fornøyd med at museene har og har hatt entusiastiske, kompetente og ivrige folk med seg i styrene.

Som venneforeningsleder har Svend Strand allerede hatt samtaler med den nye direktøren. Audun Eckhoff har uttalt at han ser venneforeningen som en viktig brikke i museenes arbeid. «Venneforeningen er broen mellom museet og befolkningen», har han sagt.

Alle vi som har hatt med Svend Strand å gjøre gjennom både verv og frivillighet, har sett hvor ofte og hvor mye han har stått på. For eksempel har administrasjonen av medlemsmassen for lengst blitt modernisert og registrert digitalt. Det var i sin tid en kjempejobb, godt ledet av Svend, som hadde kompetansen med seg inn i jobben. Dette har muliggjort en helt annen, nærmere og direkte kommunikasjon med medlemmene.

Området som huser de seks museene under paraplyen Stiftelsen Lillehammer Museum, er ikke veldig stort. Vi er under 30 000 mennesker. Likevel har vi i vår nærhet institusjoner som er godt kjent.

Lillehammer Kunstmuseum er for eksempel blant de aller største kunstmuseene i landet.

Maihaugen har blitt et begrep både for nordmenn og andre, og enda er det fire museer til under paraplyen SLM. Samlet har museene gjort at Lillehammer er Norges tredje mest besøkte museumsby.

Når Lillehammer kaller seg kulturby, skyldes det for en stor del det som skjer i tilknytning til museene. Da skjønner vi hvor viktig det er at Lillehammer Museums Venner får en leder med like positiv innstilling som Svend Strand har hatt.

Med seks ulike museer i sammenslutningen, skjønner vi også at utfordringen i forhold til nærhet er stor.

Samarbeid er et stikkord, sier Svend. Han ønsker seg at Lillehammer Museums Venner skal samarbeide med andre lokale foreninger. For eksempel var det svært vellykket da Birkenløpet et år hadde løype gjennom Maihaugen.

Vi er mange som takker Svend Strand for innsats, for ideer, for tidsbruk, for gjennomføring og for raus bruk av seg selv som leder av museumsvenneforeningen.

En historie om Mosse

Det er ikke så ofte Mosse, Tulla eller Maren Charlotte, som var hennes døpenavn, snakkes om eller nevnes. Den vakre statuen av mor og datter på Sigrud Undsets Plass har både noe nært og fjernt over seg. Blikkene, uttrykkene i ansiktene er ikke helt lette å få tak i. Men Sigrud Undsets store, store kjærlighet til datteren finnes beskrevet.

Tekst: Anne Mari Løken | Foto: Veslemøy Furuseth, Camilla Damgård og Alvhilde Torp

Et elsket barn

Maren Charlotte Undset Svarstad ble født 29. oktober i 1915 som barn nummer to i flokken som ble tre, Anders eldst, Hans yngst. Det viste seg ganske tidlig at Tulla, som moren oftest brukte, ikke utviklet seg slik en ventet seg. I «Lykkelige dager» nevner Undset flere steder Mosses manglende utvikling. «Stakkars lille Tulla, hun har vært syk siden hun var årsgammel, og ingen doktor har kunnet finne ut hva som feiler henne. Nu er hun ti år gammel – tre år yngre enn Anders, og tre år eldre enn Hans. Men hun kan ikke snakke noe videre, ikke hjelpe seg selv med noen ting, alltid må det være en hos henne og passe henne. Derfor er hun hele husets kjælebarn». Til og med kattene er mer glad i Mosse enn i de andre i huset, påstår moren. Likeså beskrives det en stor kjærlighet fra brødrene. De mener at det er fordi kattene er så «forferdelig glad i Tulla» at hun både kan dra dem i pelsen og etter halen uten å bli klort!

Alenemor og forfatter

Både Sigrud Undset selv og Nan Bentzen Skille i sin bok «Innenfor gjerdet» gir glimt av livet til Maren Charlotte. Sigrud Undset kom til Lillehammer med toget fra Oslo i mai 1919, to barn i hånden, ett i magen. De var kastet ut av leiligheten i Oslo, ekteskapet skrantet, hun måtte ha en «tenkepause». Men det ble slik

at Undset og barna, både hennes kjødelige, men også Svarstads tre barn bodde sammen med henne på Bjerkebak i lange perioder. Svarstad er sjelden der og blir mer og mer perifer, i 1924 tar Sigrud Undset ut skilsmisse. Det er litt av en kraft som må ha ligget i den damen! Vel hadde hun hushjelper, både inne og ute, men også ett av Svarstads barn var utviklingshemmet, så noen enkel alenemor-tilværelse kan det uansett ikke ha vært. I tillegg greier hun å skrive og produsere stor litteratur og mange artikler i alle disse barne-årene.

Hushjelpene

Det var mange hushjelper som kom og gikk på Bjerkebak. Ett av kriteriene for at de ble over tid, var hvordan de taklet forholdet til Mosse. Mary Andersen er en av de som ble lenge og som fikk et sterkt forhold til henne. Undset holdt kontakt med Mary også etter at hun giftet seg og sluttet på Bjerkebak.

I Skille sin bok går det fram at både Mary Andersen og kanskje særlig Mathea Mortenstuen ble spesielt viktige for pass og stell av datteren. Mathea, kalt Thea, ble etter hvert Undsets høyre hånd i alt styre og stell på Bjerkebak.

I 1922 hadde Undset og Mosse vært på Rikshospitalet i nesten en måned for at legene muligens skulle finne ut hva som feilte henne. Det ble ikke noe resultat, men Undset ble tilrådt å sende datteren bort, til De Kellerske

Foto: Veslemøy Furuseth

Anstalter på Jylland, ett av Nordens beste. Sigrid Undset dro selv ned for å se anstalten, siden nevnes den aldri mer. Hun bestemmer at Mosse skal være hjemme så lenge hun lever. I stedet skriver hun til søsteren om noe helt annet fra turen, nemlig at hun kjøpte grammofon. «Jeg er litt flau ved at anskaffe et slik møbel, men det faar staa ovenpaa i soveværelset. Det er til lille Mosse stakkar – hun skal ha de glæder som det staar i min magt at skaffe henne, og hun blir nok henrykt».

Guttene hadde sitt soverom ved siden av moren i 2. etasje, mens Mosse i alle år sov på loftet i nabohuset, Røssumstua. Her hjalp Mary eller Thea henne opp og ned hver dag så lenge hun levde, ei bratt, trang trapp førte opp til soverommet. Her sov hun i den vakre røde senga som Sigrid Undset hadde kjøpt hos møbelhandler Th. Lunde. Guttene hadde like senger, men blå. Sengene er tegnet av Kristen Holbø og dekorert med enkel treskurd som er gullmalt. Bentzen Skille skriver at hver kveld når hushjelpen hadde stelt og lagt Mosse, ga hun beskjed til moren, eller «fruen»! Da gikk Sigrid fra «sitt» hus, gjennom gangen som forbandt stuene og opp den trange trappa. Så ble det hørt et dunk, skriver Skille, det betød at Undset gikk ned på kne og ba aftenbønn for datteren. Undset kom til å dvele mye ved «de vellykkede» og de «mislykkede» menneskene, Skille sier at dette kom til å prege henne både litterært og politisk.

Mosse forblir et barn hele livet

I 1929 skriver Undset i et brev til sin tante Kirsi; «Lille Mosse er ogsaa noksaa stor nu, men hun utvikler seg jo egentlig ikke..... men hun er nesten alltid glad og fornøiet». I beskrivelse av Mosse er hun nesten alltid blid og glad. I «Lykkelige dager» som Sigrid Undset skrev i 1942 i eksil i Amerika, skildres opplevelser med Tulla. Bentzen Skille sier at boken nok muligens har et noe romantisk skjær over seg, like fullt ser en morens utrettelige kjærlighet og omsorg for datteren. Undset skriver: «Det er ingen som kan skjønne hvordan Tulla regner det ut – men hun vet alltid når det lakker mot en av de tidene på året som er festdagene i hennes liv – fødselsdagen, jul og syttende mai»

Noe av det beste Mosse visste var å høre musikk, se på småfuglene og ikke minst, se på flagget. I timevis satt hun i vinduet og så på flagget, enten det vaiet eller hang stille. Og når 17. mai kom, kjørte sjåfør Bøe først til gymnaset for at hun skulle se toget, deretter gjorde han en sving rundt så hun kunne se det igjen når det kom inn på Stortorget. En lykkes dag, full av flagg og musikk. «Flagga, flagga» var av de få ordene hun kunne si.

Mosse dør i 1939

Mosse må tross alt hatt et godt liv, en til tider streng, men kjærlig mor, og gode mennesker som passet på henne hele livet. Etter hvert får hun dårligere helse, hun går ikke lenger og må ha tilsyn hver time hun er våken.

Den 13. januar 1939 skriver Sigrid Undset til Mary Andersen, nå

Foto: Camilla Damgård

Stendahl: «Kjære Mary, Mosse døde stille i går morges. Jeg skriver det til Dem, for vi kommer ikke til å bekjentgjøre det ellers, det var jo så få som viste noe større om henne..... Lev så vel, da, De og Deres, og takk for al kjerlighet De viste Mosse i alle årene! Deres hengivne Sigrid Undset».

Og Sigrid Undset fikk ro fra sin redsel for at Maren Charlotte skulle overleve henne.

Da Undset fikk Nobelprisen i litteratur, ga hun bort alle pengene. Hun opprettet bl.a. Maren Charlotte Undset Svarstads legat. Dette skulle hjelpe foreldre/foresatte som hadde sine hjelpetrequende barn hjemme. Hvert år siden 1928 ble penger delt ut på Mosses fødselsdag 28. okt. Siste gang var i 2011.

Foto: Alvide Torp

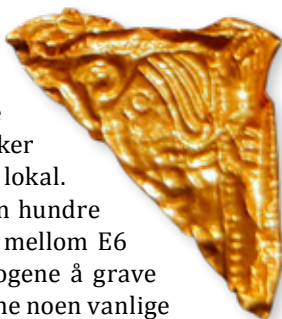
Gubben av gull

«Impulser» – den nye, store utstillingen på Maihaugen – er verdt din tid. Ja, er du mer enn ørlite grann interessert, fortjener den flere besøk. Fra magasinenes hyller med flere titusen gjenstander har museumsfolkene plukket frem og vakkert arrangert nesten ett tusen. En brøkdel, men likevel så mange at det kan bli overveldende. Derfor har de fortjenestefullt nok laget en fin, liten trykksak med leseverdige presentasjon av elleve lekkerbiskener. Flott! Men der finner du ikke omtale av den desidert eldste, utvilsomt minste gjenstanden: **Gullgubben!** Derfor disse linjene.

Tekst: Ivar Olstad | Foto: Ellen Holte/ Kunsthistorisk Museum

Sensasjonsfunn

Den, eller rettere sagt de to, veier omtrent ingenting: Papirtynne metallstykker på en snau kvadratcentimeter, skjøre og uanselige, men laget av det pure gull. Og tross mangelen på størrelse er de innholdsrike dersom du kommer nær nok, helst med forstørrelsesglass. Den firkantede på bildet er gravd fram på Åker ved Hamar, mens trekanten er lokal. Nærmere bestemt fra Hov. Noen hundre meter nord for Vingrom kirke, mellom E6 og gamleveien, begynte arkeologene å grave sommeren 1993. De ventet å finne noen vanlige

koksteinsgroper, men endte med å stadfeste at det på 600-tallet, altså i Merovingertiden, hadde ligget et vesentlig høvdingsete der.

Navnet Hov tyder også på en storgård med dyrking av de gamle gudene. Huset, som tydelig hadde brent flere ganger, var på drøye 80 kvadratmeter, med et tak båret oppe av stolper. I stolpehullene fant arkeologene gullgubber. Først to stykker – en sensasjon! Og ved senere utgravinger ikke mindre enn 27 til. Langt flere enn noe annet sted her i landet, hvor det fins til sammen ca. 70. I tillegg er det funnet et sverd og en hel del ildstål til å slå varme med.

Foto: Ellen C. Holte,
Kunsthistorisk Museum.

«Gubber» kalles disse gullplatene – det er ca. 3000 av dem i Skandinavia – fordi det på de første funnene bare var avbildet menn.

Lokalhistorien må skrives om

Hva dette forteller om lokalhistorien vår, er vanskelig å si, annet enn at mye makt og rikdom må ha vært samlet her i hundreårene før vikingtiden. Hva egentlig hensikten var med disse småbitene av gullblikk, vet vi ikke sikkert, men forskerne tror de ble brukt som offerplater. Kanskje skulle gudene gi lykke til huset som ble bygd over dem? Ser man nøye på bildet av firkanten fra Hamar, kommer situasjonen tydelig frem: En mann til venstre i langbukse og kort kjortel står i heftig omfavnelse med en kvinne i lang serk. Han er kanskje Frøy, fruktbarhetsguden – det gir i alle fall mening. «Vår» gubbe er jo foldet sammen, men også her skjuler det seg en dame på baksiden; noen tror hun er jotunkvinnen Gerd.

A portrait of Audun Eckhoff, a middle-aged man with short brown hair and blue eyes, wearing a dark blue suit jacket over a light blue shirt and a dark tie. He is looking directly at the camera with a slight smile. The background is dark and out of focus.

Velkommen til Audun Eckhoff

Den 1. januar startet den 8. direktøren opp i sin jobb ved SLM. Audun Eckhoff kommer fra Oslo og sist, fra et engasjement i Arbeidsgiverforeningen Spekter. Han er utdannet kunsthistoriker og har lang fartstid innenfor museumsverdenen.

Tekst: Anne Mari Løken | Foto: Marte Garmann/Kulturhistorisk museum

I opplysninger som finnes på Wikipedia står det at Eckhoffs første jobb var som journalist i NTB's utenriksredaksjon. Det synes jeg var en interessant inngang til samtalen med han. Han forteller at han hadde det som jobb i mange år, samtidig med at han studerte kunsthistorie. Han startet med filosofi, men valgte fort kunsten. Han er vokst opp i en familie med mye musikk og kunst, og det var særlig han og moren som hadde felles glede av kunst. Han kan huske hvordan de den gang nye museene Henie Onstad Kunstsenter og Munch-museet satte dype spor i et guttesinn.

En avgjørende reise

En sommer tidlig i studietiden la han ut på en lang reise sammen med en kamerat. Han besøkte noen av de største kunstutstillingene den gangen, biennalen i Venezia og Documenta i Kassel (Tyskland), verdens største kunstutstilling. Da kom han på tanken om at det kanskje var mulig å gjøre slike reiser og samtidig få betalt for det! Dessuten kom han til at kunsthistorie er et mer utadventt fag enn filosofi og åpner for mange slike opplevelser. Reisen ble avgjørende for videre valg, kunsthistorie ble faget.

Veien stakes ut

Etter endt utdanning fikk han «drømmejobben» den gang, nemlig konservatorstilling ved Museet for samtidskunst. Han hadde et sterkt ønske om å komme nettopp dit, og ble der fra 1994 til 2002. Fra 2002 til 2009 var han direktør ved Bergens Kunstmuseum, og får konsolidering av museene i Bergen som en av oppgavene. Kunstmuseene i Bergen het institusjonene den gangen, senere skiftet det navn til KODE. Han smetter inn at han er glad for å slippe den prosessen i Lillehammer.

Etter perioden i Bergen bar det tilbake til Oslo og direktørjobben ved Nasjonalmuseet. Her blir han også en åtteårsperiode, fram til 2017. På Nasjonalmuseet jobbet han bl.a. sammen

med vår nye direktør på Kunstmuseet, Nils Ohlsen. Lite visste de om at de skulle bli samarbeidspartnere igjen i Mjøsbyen.

Nye oppgaver

Likevel er det mange ting å arbeide med, selvsagt. Kontinuerlig vedlikehold vil alltid være en stor oppgave. Det er tidlig å komme med noen programklæring, Eckhoff hadde bare sittet i stolen i to uker da vi møttes! Han kommer litt nærmere inn på museumsreformen som har ført til sammenslåing av mange små og større museer i senere år. Eckhoff mener reformen har hatt mye for seg. Det er vanskeligere for små museer å få til en profesjonell drift, det vil hele tiden være for lite penger, stadig krevende vedlikehold, stadig litt smalhans. Han mener det er lettere å utnytte ressursene og utvikle potensialet i en større enhet.

Han gleder seg til å bli kjent med SLM, med medarbeiderne, med Venneforeningen, med byen. Det er et enkelt bord å komme til, sier han. Museet har ingen tung, u håndterlig ledelse, men en funksjonsorganisering som gir en positiv effekt av drift, men han kjenner det «morsomt» å kunne videreutvikle museet, modernisere en del ting. Her er så mye som er veldrevet og i orden, men det er alltid rom for nye vinkler å se ting fra. Å styrke det digitale, utvikle formidling og presentasjon på en enda mer tiltrekkende måte er en av ambisjonene. Han sier at barn og unge i dag tiltrekkes av helt andre medier enn før og at det vil være viktig å møte også dem som publikum på deres «baner». Det digitale tilbudet bør være innbydende.

Et annet viktig område er kunstinnkjøp til Kunstmuseet, det ønsker han å få til. Kunstmuseet fikk nettopp kjøpt et bilde av svenske Carl Larsson, Eckhoff håper på mange flere innkjøp i årene som kommer. Han ser også en viktig jobb i å øke besøkstallene både på Kunstmuseet, Aulestad og Bjerkebæk. Så er ikke OL-museet og Håndverksinstituttet nevnt, de er heller ikke glemt. Oppgavene er mange for en ny direktør.

Venneforeningen er et brohode

Det er hyggelig for LMV å ønske velkommen til den nye lederen for museet, ønske velkommen til det vi kan samarbeide om. Venneforeningen er et brohode mellom museet og befolkningen, sier Eckhoff. Det er også slik LMV har prøvd og prøver å opptre. Å skape engasjement, øke oppslutningen om museet og aktivitetene, øke medlemstallet. Vi ser i fellesskap fram til et mer normalt år, slik at vi får utnyttet og gjennomført det vi har planlagt, avslutter Eckhoff.

INNLANDETS OL-HELTER

Tekst: Kristin Helland | Foto: Camilla Damgård / Norges Olympiske Museum

Når vi leser en slik tittel, tenker vi kanskje straks snø og is, bratte bakker og krappe svinger.

Der tar vi grundig feil! Om du besøker utstillingen i Norges Olympiske Museum på Maihaugen, blir du minnet om noe du akkurat hadde glemt – OG du lærer noe du aldri har visst. Men det er imponerende og interessant hvor mange navn som fremdeles sitter, selv om idrettsstjernen for lengst har gitt seg.

Les videre, så ser du OL-museets egen introduksjonstekst til utstillingen:

«Fra 1. januar 2020 ble Hedmark og Oppland til ett fylke – Innlandet. Innlandet har landets høyeste fjell, lengste elv, største innsjø og MYE snø. De som bor her – innlendingene – er gode i idrett. Ikke bare vinteridrett, men også sommeridrett. Idretten har vært en viktig del av hverdagen for mange. Noen vokste fram til å bli idrettsstjerner, og flere har fått den ultimate drømmen oppfylt – medalje i olympiske leker. Mer enn 200 OL-deltakere har røtter i Innlandet, nær 70 er medaljevinnere, og 27 er gullvinnere!»

Utstillingen er ikke veldig stor, men inspirerende og oversiktlig og forteller om Innlandets OL-helter som har gått helt til topps og vunnet gull.

Skihopper Maren Lundby åpnet utstillingen «Innlandets OL-helter»

BEST - PARALYMPICS

Imponerende, rørende og lærerikt.

Tekst: Kristin Helland | Foto: Arnfinn Jonsen

I andre etasje i hovedbygningen på Maihaugen har Norges Olympiske Museum satt opp en innholdsrik fotoutstilling. Fotografen er Arnfinn Johnsen. De han har fotografert, har alle vært gullvinnere i Paralympics for kort eller lang tid siden. Utstillingen er ikke på noen måte prangende. Fotografen har gått tett på, og portrettene forteller om mangfold. Alle slags handicap og historier med massevis av ulike elementer er beskrevet i bildetekstene. Hver utøver har mestret sin egen utfordring, og for alle sammen har det gitt resultater! 102 norske utøvere har tatt gull i Paralympics. MEN det er historien om hva de tok med seg videre i livet, som fascinerer!

Vi har gjennomgått bildetekstene og gjengir her noen av uttalelsene som gjør inntrykk:

- «Det trigger meg å få til det som er umulig. Det er umulig helt til det er gjort.»

- «Idretten har virkelig løfta min livskvalitet, og jeg ville ikke bytta ut min venstre fot med en frisk.»

- «Jeg håper jeg kan bli husket som en som har gjort det meste som man kan få ut av livet.»

- «Det jeg er mest stolt over i dag, er å bli verdsatt som likeverdig og ikke som synshemmet.»

- «Omgivelsene var mest opptatt av min armløshet. Jeg var først og fremst opptatt av å leve og finne ut hva jeg faktisk kunne gjøre.»

- «Jeg har opplevd så mye godt i livet mitt og hadde ikke tatt sjansen på å starte på nytt. For det finnes jo ingen fasit i livet.»

- «Hverdagslykken kommer ikke av seg selv, den må man jobbe for.»

Imponerende:

... at de tør å utfordre hindringer på tross av sitt handicap!

... hvor mye trening ligger bak?

... hvor har de tatt energien fra?

Rørende:

... sitatene forteller hvor fornøyd de er med livet de har levet

... mange sier de ikke ville ha byttet, de ville ikke vært handicapet foruten

Lærerikt:

... historiene forteller noe til oss som kan finne på å klage over «humper i veien»

... tekstene forteller at det går an å finne krefter selv om livet er snudd på hodet

... vi lærer at det er mulig å begynne på nytt, se ting fra flere sider

Utstillingen står til 2. mai i år og er en tankevekker – gi deg selv en rolig tur langs bilderekken og les tekstene!

«LJOS»

– magi på Maihaugen i desember

Det ble ikke St. Hans på Maihaugen, det ble ikke Barnas Sommerdag og heller ikke julemarked. Da måtte hoder legges i bløt, hva skulle en glede byens befolkning og tilreisende med da?

LJOS

Og Menneskja
ho sviv ikring,
og Lukke-Draum er Los.
Og Menneskja
ho gjeng i Ring
og leitar etter Ljos;
Ljos, Ljos,
meira ljós.

Per Sivle

Tekst: Anne Mari Løken | Foto: Camilla Damgård og Rannveig Røstad/Maihaugen

Trude Arnesen møter «Museumsglimt» til en forklaring på ideen og magien museet frambrakte i desember, en lyd-lys og musikkinstallasjon som ga oss akkurat noe av det vi trengte i mørketida, mørketid i dobbel forstand året 2020. Arnesen forteller at ledelsen tidlig i sesongen forsto at også julemarkedet ville gå fløyten og de begynte etter hvert å tenke; «hva skal vi finne på»? Hun hadde invitert med seg Jørgen Damskau til møtet med meg.

Lillehammers egen idemaker

I 2016 flyttet OL-museet til Maihaugen. I perioden 2014 og frem til åpningen i februar 2016, var Jørgen Damskau engasjert som prosjekt-

leder for konsept- og designutvikling for den nye utstillingen. Selskapet Bright, som holder til med en egen avdeling her på Lillehammer, vant oppdraget med å bygge utstillingen. Den fysiske installasjonen ved OL-museet ble den første komplette og nøkkelferdige utstillingen levert av Bright. Siden 2016 er museumsleveranser blitt et av Brights viktigste forretningsområder, med betydelige leveranser til både Nasjonalmuseet og Munchmuseet.

Børre Linberg, gründer og leder for installasjonsavdelingen den gang, slo frampå under byggingen i 2016 at; «Vi burde bruke Maihaugen til et lysshow en gang».

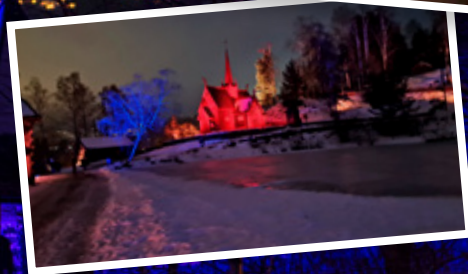
Uttaelsen ble liggende ubrukt og nesten

FATTIG YNSKJE

Vår eg ein Gud
ville eg skapa
ei stillare verd.
Der skulle alle elske.

Vere eg ein Gud
ville eg skapa
kjærleik og død.
Berre kjærleik og død.

Tor Jonsson

glemt, men i høst tok Jostein Skurdal og Trude Arnesen den fram og tenkte; nå er tida for å prøve. De kontaktet Damskau og dermed var idearbeidet hans i gang, det var knapt to måneder til advent. Et premiss var at det museet skulle vise fram, måtte være trygt for folk å bevege seg i med hensyn til smittevern og samtidig gi en unik opplevelse.

Det ble flere møter og ulike tilnærmingar. Fra nisser og tradisjoner, utfordring av konvensjoner og spennende diskusjoner. Museet var opp-tatt av at lyssettingen skulle ha en sentral rolle, løfte fram enkelte detaljer og spille sammen med historisk julepyntede hus og gårdstun. Advent og jul var en referanse, men nisser og

jul ble «for mye». Julens budskap ble oversatt til det allmenne som alle kan kjenne seg igjen i, finne ro og ettertanke i, nemlig **kjærlighet, lys og håp**.

Ideer og resultat skapes i fellesskap

Damskau fikk her anledning til å trekke veksler på både gamle kolleger fra sin tid ved teatrene Oslo og en musiker som i sin tid var en del av ungdomsseminaret under Dølajazz. Skuespillerne Liv Bernhoft Osa og Johannes Jøner og musiker Øystein Skar, som mange vil kjenne igjen fra Highasakite og LØV, bidro i høy grad til å sette sitt preg på «LJOS». Sammen med Osa og Jøner søkte de seg gjennom ulike

Utpakking av utstyr. Foto: Jørgen Damskau

dikt og diktere som kunne flettes inn i produksjonen, speile ideen og gi liv til husene og omgivelsene. Sammen med ansatte på Maihaugen ble helheten med det historiske skapt.

Øystein Skar skapte like godt et Maihaugen-tema, brukt som ledetema i sin 10 minutter lange komposisjon som omsluttet Nordre tjern. Et stykke musikk brutt opp av lyder av arktisk is, sildrende vann, musikalske sitater og Tor Jonssons dikt «Fattig ynskje» og «Når du er borte», lest av Liv Osa.

Magi til folket

Nordre tjern har aldri «hørtes» slik ut som i desember 2020 og aldri har vi sett Maihaugen slik som i disse kveldstimer. Vi har nesten deltatt i gilde i Prestegården, fornemmet atmosfæren på Øygarden, latt tankene fly over Nordre tjern eller diktet oss inn i storstua på Bjørnstad. Kornnekene **foran** Bjørnstad ga mange en sterk opplevelse, de uttrykte på en måte et fellesskap i disse rare, vanskelige tider! Det kan tolkes på så mange måter, men vakrere har aldri kornband på en staur i en åker vært.

Vel 6000 besøkende så «LJOS», det er vi svært godt fornøyde med, sier Arnesen. I tillegg til mange gode tilbakemeldinger fikk museet også god dekning både i TV og andre riksdekkende medier. Mange har stilt «krav» om at dette må gjentas, og Arnesen er ikke mer hemmelighetsfull enn at hun **HÅPER** det blir lys neste desember også.

Hvorfor navnet «LJOS»? Per Sivles dikt med samme navn ble ett av diktene i installasjonen, dermed ga navnet seg selv, sier Jørgen Damskau.

Nasjonalt selskap, med lokal forankring.

«Bright har en nær relasjon til Maihaugen», sier Damskau. «Vi har bidratt til bygging av flere utstillinger, ny scenemekanikk og levert ulike tjenester gjennom mange år. For oss var det en selv-

følge å stille opp med de ressursene vi har, som teknikk og ikke minst våre flinke folk i utleieavdelingen på Gjøvik. De som alle andre som arbeider med levende kultur, opplever vanskelige tider. Dette ble bokstavelig et lyspunkt, også for dem og oss».

ETT ER NØDVENDIG

Ett er nødvendig
her i denne
vår vanskelige verden
av husville og heimpløse:
Å ta bolig i seg selv.

Gå inn i mørket
og pusse sotet av lampen
slik at mennesker på veiene
kan skimte lys
i dine bebodde øyne.

Hans Børli

Om OVER ÆVNE fra 1899 til 2021

Over Ævne regnes som Bjørnstjerne Bjørnsons viktigste skuespill. Skuespillet ble satt opp på Nationaltheatret i 1899. Stykket var tidligere vist både i Stockholm og Paris. Etter kort tid gikk imidlertid stykket i glemmeboka.

Tekst: Inger Enger | Foto: Arkivfoto

De fleste av oss har i dag liten eller ingen kjennskap til innholdet i Over Ævne 1 og 2. For mens tekster av andre forfattere har kommet i nye utgaver, har det i liten grad skjedd med Bjørnsons skuespill. – Men denne våren skal endelig en moderne versjon av Over Ævne spilles på Nationaltheatret. Etter planen er det premiere 18. mars 2021.

100 års markering 2010

I 2010 var det 100 år siden Bjørnstjerne Bjørnsons døde. «Bjørnson for vår tid» var mottoet for markeringen. I en artikkel i Aftenposten dette året understreket P. Aaslestad, NTNU, at Bjørnson bør leses mer – nettopp fordi han er en forfatter av vår tid. Aaslestad trekker spesielt fram Over Ævne 2: «Stykket kan i høyeste grad forstås som aktuelt». Og videre skriver han: «Over Ævne 1 med den legendariske Johanne Dybwad i hovedrollen, betraktes som en av Nationaltheatrets største suksesser noensinne». Han legger til at det «fremføres aldri lenger».

Historien

Teaterforestillingen Over Ævne ble altså framført i Norge for første gang i 1899. Den gang var Bjørn Bjørnson teatersjef på Nationaltheatret, mens hans egen far og forfatteren Bjørnstjerne Bjørnson selv tok regien. Veien til framføring var lang. Over Ævne 1, første stykke, ble skrevet i Paris i 1883. Over Ævne 2, andre stykke, utkom i 1895. De to skuespillene har en klar sammenheng. Det ses av titlene, men også av innholdet. Over Ævne 1 og Over Ævne 2 omhandler flere generasjoner i samme slekt – nemlig familien Sang.

Over Ævne 1

Første stykke kretser i stor grad om presten Adolf Sang og den syke og sengeliggende kona hans Klara. Vi hører også om barna Rakel og Elias. Presten var overbevist om at kona skulle reddes ved et mirakel. Presten Sang framstilles som blindt troende og samtidig som et gjennom godt menneske. Da kona dør, dør også han. Bjørnson peker i stykket på: «Religionen er ikke lenger menneskets eneste ideal». Troen på mirakler skal ikke unn-

dra mennesker fra å ta velfunderte og opplyste valg.

Presten Sang er formet etter modell av teolog, lærer og forfatter Kristofer Janson. Bjørnson og Janson kjente hverandre fra Gausdal, hvor Janson en periode var lærer på Vonheim folkehøgskule. Mange vil vite at Vonheim ligger i nærheten av Aulestad. Janson ble liberaler og begge tok etterhvert avstand fra kristen konservativ tro og tenkning.

Over Ævne 2

I perioden da stykket ble skrevet, var Europa preget av konflikter mellom ulike klasser. Klassesamfunnet var resultat av datidens industrialisering. Over Ævne 2 er en tragedie. Vi møter et samfunn der arbeidernes liv er preget av slit, nød og død, mens bedriftseierne

kjemper for sine privilegier. Dette skaper konflikt og opprør, og stykket omhandler blant annet opprettelsen av en landsomfattende arbeiderforening. Vi møter igjen prestesønnen Elias, som har blitt svært radikalisert. Etterhvert blir han overbevist om at vold er eneste middel for å nå fram mot bedriftseierne. Det ender med at han sprenger borgen hvor alle kapitalistene oppholder seg. Kun en bedriftseier overlever.

Comeback 2021

«Bjørnstjerne – årets comeback kid!» er overskriften dramaturg Njål Helge Mjøs benytter på teaterets hjemmeside når han omtaler den planlagte nyoppsetningen. Den anerkjente slovenske regissøren Tom Janezic kjente ikke til Over Ævne fra før, men han ble forespurgt av Nationaltheatret og skal altså sette opp stykket der i vår.

Janezic ble begeistret over oppdraget. Parallellene til vår tid sto klart for han. Han er spesielt interessert i Bjørnsons holdning til politiske og ideologiske spørsmål. I artikkelen skriver Mjøs: «Sammen med sitt kunstneriske lag ønsker han (Janezic) å gjenskape Bjørnsons rike fortelling for scenen gjennom en frapperende montasje. Rytmen vil være nåtidig, person-

galleriet svulmende, og spillet? Fremoverlent!» Tom Janezic har valgt å se Over Ævne 1 og Over Ævne 2 sammen – slik at det blir en helaften på Nationaltheatret.

«De gode gjerninger»

Det er bare et par år siden Over Ævne 2 ble oppført på Nationaltheatret. Det skjedde i 2018 i forbindelse med slovakisk statsbesøk i Norge. Den slovakiske Presidenten inviterte gjester til teaterforestilling i Oslo med skuespillere fra Slovakia. Der var stykket faktisk satt opp! Slovakene er fremdeles opptatt av å hylle Bjørnson. Han gjorde mye for å støtte slovakenes kamp for eget språk og egen identitet. Bjørnson var som kjent en kraftfull minoritetsforkjemper. Det mest sagnomsuste uttrykket er trolig det siste Bjørnstjerne Bjørnsson skrev, og det var til støtte for polske kvinnelige arbeidere: «De gode gjerninger redder verden».

Utsatt forestilling

I skrivende stund melder NTB at Nationaltheatret utsetter fra 2021 til 2023. Årsaken til dette er restriksjoner i forbindelse med koronapandemien. Den nye teatersjefen på Nationaltheatret, Kristian Seltun sier: «Prosjektet er på mange måter «over evne» i seg selv. Og skal vi først gjøre noe så ambisiøst, med så mange medvirkende, må vi kunne gi alt rent kunstnerisk og spille uten publikumsbegrensninger. Derfor utsetter vi, heller enn å gå inn på alle kompromissene som må til for å gjennomføre «Over Ævne» nå, sier teatersjef Kristian Seltun i en uttalelse.» (NTB)

Godt forståelig! Så da er det bare å glede seg til 2023!

Utsetter Bjørnson

Bjørnstjerne Bjørnson skulle gjenfødtes som dramatiker – nå utsetter Nationaltheatret til 2023

Nationaltheatret hadde mål om å reaktualisere Bjørnstjerne Bjørnson som dramatiker – men utsetter nå premieren på det ambisiøse prosjektet til 2023. Hele 28 skuespillere skulle stått på scenen i den slovenske regissøren Tomi Janezics oppsetning av «Over Ævne», der Bjørnson skulle vekkes til live i offentligheten og vise samfunnsrelevansen i verket. Premieren var satt til 18. mars på Nationaltheatrets hovedscene, men onsdag kom beskjeden om at det var utsatt – med ny landingsdato uten covid-19-begrensninger antagelig våren 2023 i stedet.

Forestillingen «Over Ævne» utsettes.

Foto: Nationaltheatret

– Prosjektet er på mange måter «over evne» i seg selv. Og skal vi først gjøre noe så ambisiøst, med så mange medvirkende, må vi kunne gi alt rent kunstnerisk og spille det uten publikumsbegrensninger. Derfor utsetter vi, heller enn å gå inn på alle kompromissene som må til for å gjennomføre «Over Ævne» nå, sier teatersjef Kristian Seltun i en uttalelse. (NTB)

Dagsavisen 11.02.21

Magne Velure 1985-1993

Direktør Fartein Valen-Sendstad døde plutselig på Lillehammer sykehus etter å ha blitt dårlig på kontoret. Førstekonservator Tord Buggeland, mangeårig medarbeider på Maihaugen, rykket inn som konstituert inntil Magne Velure overtok stafettspinnen i begynnelsen av 1985.

Tekst: Ivar Olstad | Foto: Maihaugen

For de av oss som er opptatt av Maihaugen, er det interessant lesning å gjennomgå museets årbøker, enten de er 60 år gamle eller de 6-7 som dekker Velures periode. Det mangfoldige faglige innholdet fra de ansattes penn er én ting. Noe annet er det som Magne Velure påpeker i et forord fra 1993: *Eit museum blir aldri ferdig, det skal alltid utvikla seg, endra seg.* Vi glemmer så lett hvordan det var før, for noen år siden, og ser det nye som selvfølgeligheter. Men her er eksempler på hva som kom på plass på hans vakt, og forestill deg museet uten disse: Småbruket Stykkebakken fra Vestre Gausdal. Feriehuset Søre Hage fra Søre Ål. Olsen- og Nordstrand-gården fra Storgata i Lillehammer. Einebær-brenneriet fra Ringeby. IOGT-huset «Ridderspranget» fra Vågå. Nordre Jørstad ble ferdig. Kinck-hytta fra Mesnalia, første fritidshus på museum. Bakeriet fra Vålerenga i Oslo. Selvsagt skjedde det også mye annet som syntes: Et underjordisk magasin ble ferdigstilt, og området øverst i setergrenda ble ryddet etter en ny landskapsplan. Prestegårdshagen kom i stand (der byens Hagelag gjorde «en innsats som knapt kan verdsettes høyt nok».)

Den nye direktøren

Magne Velure fra Hardanger var magister i folkloristikk, utdannet ved Universitetet i Bergen. Snaut 40 år gammel kunne han se tilbake på en meget relevant yrkespraksis da han rykket inn i direktørkontoret på Maihaugen. Først en kort periode ved Valdres folkemuseum, deretter 3-4 år som intendant ved Nordiska Museet i Stockholm, og sist åtte år som styrer og konservator ved Hardanger Folkemuseum.

Velure og etterfølgeren hans, Olav Aaraas, kjente hverandre godt fra studietiden og fra samarbeidet om boka «Ta vare på verdier» fra 1984. I et intervju fra 1995 hadde Aaraas bare godt å si om forgjengeren: *Svært initiativrik og struk-*

turet, med en enorm iderikdom og stor kløkt til å finne kanaler og bruke dem for å nå sine høye mål. I tillegg god å samarbeide med og en dyktig teoretisk fagmann. «Han har gjort uhorvelig mye på den korte tiden han har vært leder her», sier Aaraas. Dette går også igjen i de ansattes omtale av en mann med store kunnskaper som ble brukt på en vettug måte. «Det var klare linjer og god ansvarsfordeling, med en rettferdig leder som drøftet sakene med den det skulle snakkes med», sies det.

Stadige forbedringer

Slike egenskaper må og bør en direktør på Maihaugen ha. I slutten av 1980-årene hadde museet med ca. 70 ansatte et driftsbudsjett på 12-17 millioner kroner, og med en egendekning på om lag 50 % – hvilket var og er mye på en slik institusjon. Innendørs skjedde det også mye: IT ble tatt i bruk. Sandvigs tannlegekontor ble åpnet, til gjenkjennende grøss fra dalevende pasienter. Fotoleder ble ansatt og arbeidet med den 50-60 000 fotografier store samlingen kom i gang. Magne Velure var en uttalt tilhenger av det skrevne ord, og mener i et forord fra 1991 at «i ei tid der alle typer biletmedia ser ut til å få ein dominerande posisjon, kan satsinga på det skrivne ordet verka som ein tilsynelatande blindveg. Men vi trur at kulturhistorisk interesse best kan stimulerast med eit medium som tillet lengre resonnement og som kallar fram ettertanken.» Et konkret eksempel er årvisse årbøker, og ikke minst jubileumsboka fra 1987, ført i pennen av konservatorene Buggeland og Ågotnes.

Livet på Øygarden

Aktivitet har det alltid vært på Maihaugen sommerstid, men også slikt må fornyes. I 1989 satte de i gang med Øygardsprosjektet – som lever godt den dag i dag. Hensikten var, og er, å vise liv og virksomhet på en gard for hundre år siden. Ikke bare som demonstrasjon av enkeltvirksomheter som f.eks. flatbrødbaking og spinning, men en helhetlig tilværelse der bruker og gardskar driver på ute med dyr og på jordet mens kvinnfolka – innbefattet føderåds-kjerringa – og en skokk med unger steller inne slik de skulle.

Lillehammer-OL og Maihaugen

Så var det OL – de 17. olympiske vinterleker på Lillehammer. Først i 1985 begynte arbeidet med å planlegge et kulturtilbud. Som vi vet, endte det blant annet med Snøhettas Kunstmuseum «Flygelet» og et nydelig oppgradert «Gamle Banken». En vesentlig brikke i prosessen var ønsket om en kombinert teater- og konsertsal med seter til om lag 1000 tilskuere. Lillehammer kommune sto sterkt på at et slikt kulturhus måtte plasseres i sentrum; Stortorget og Folkets hus i Brubakken var nærliggende. Men i oktober 1990 fikk ordfører Audun Tron en telefon fra kulturminister Eleonore Bjartveit der hun opplyste at det ville bli bevilget 64 millioner kroner til et 750 seters kulturhus på Maihaugen, siden kommunen ikke kunne eller ville stille de garantier departementet krevde. Reaksjonene i byen var sterke. «Dette måtte være første gang i historien at staten hadde satt til side et kommunalt ønske om plassering av et kulturhus», skriver de i kommunens jubileumsbok fra 2015. Videre sies det at «Det var ingen tvil om at tidligere direktør på Maihaugen, Magne Velure, hadde gjort et godt arbeid med planene for Maihaugen. Det er heller ikke tvil om at det fra Maihaugens side var gjort et godt påvirkningsarbeid overfor Kulturdepartementet.»

Slik sett vil Maihaugsalen, slik vi kjenner den, trenger den og gleder oss over den i dag, stå som ett av monumentene etter Magne Velures tid i museets direktørstol.

Fotograf Camilla Damgård

Foto: Camilla Damgård/Maihaugen

Foto: Audbjørn Rønning/Maihaugen

Hele historien

Alle hus har sin historie, men ikke alle har hatt adresse i to forskjellige byer. Det har Tuengen allé 1 b. Huset ligger nå i Boligfeltet på Maihaugen og representerer 1930-tallet. Historien om hvordan Dronning Sonjas barndomshjem havnet der og har blitt en av Maihaugens store attraksjoner, er lang, komplisert og spennende. Kanskje vi kan kalle den fantastisk!

Tekst: Kristin Helland

Det er Torger Korpberget som forteller historien til Museumsglimt. Han har vært på Maihaugen i 25 år og har vært med å utvikle byavdelingen, boligfeltet, hyttegrenda – og var prosjektleder da museet kastet seg ut i den utfordrende jobben med å gjenreise Tuengen allé 1 b.

Det var i 2013 at Maihaugen første gang fikk spørsmål om museet var interessert i huset. På det tidspunkt var det eid av Dag Swanstrøm, Dronning Sonjas nevø.

Senere ble huset overtatt av Cao Kan, en kinesisk eiendomsinvestor. Kineseren hadde planer for tomten og ville gi bort huset kostnadsfritt om det ble fjernet.

Litt av et detektivarbeid

Før museet kunne avgjøre om dette store prosjektet skulle gjennomføres, var det mye som skulle undersøkes og mange fagfolk som skulle inn i bildet.

Det tok tid før grunnlaget for avgjørelsen forelå. Det ville bli en kostbar affære, og Maihaugens styre var selvsagt de som tok den endelige avgjørelsen.

Tuengen allé var bygget om og bygget på i løpet av 80-tallet. Nå skulle det ned, og om Maihaugen skulle sette det opp igjen, skulle det bli slik det hadde sett ut fra det ble bygget i 1935 og gjennom hele Sonja Haraldsens barndom og ungdom.

Foto: Camilla Damgård/Maihaugen

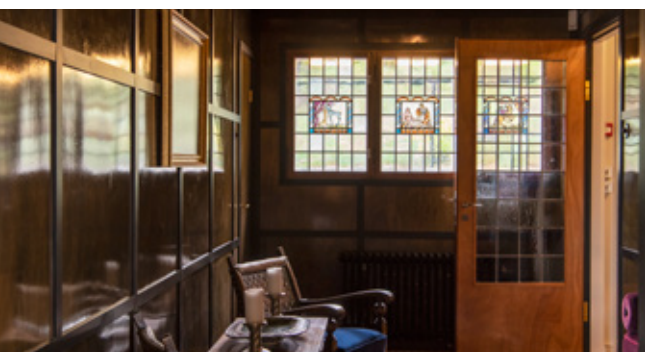

Foto: Camilla Damgård/Maihaugen

Foto: Camilla Damgård/Maihaugen

Før museet sa ja takk, hadde man tatt ned paneler, kikket under tapeter og konstatert at det fantes interessante rester.

Maihaugens styre sa ja til flytting, men hva så med kostnadene? Det var langt fram.

Dir. Jostein Skurdal kontaktet Sparebankstiftelsen DNB, og etter en intens uke var midlene til selve flytteprosessen på plass. Josteins store evne til å skaffe midler var helt sentral i dette prosjektet.

I alt er det kommet inn over kr 10 millioner i eksterne midler. Mange har etter hvert vært med på finansieringen. Spesielt nevnes Sparebankstiftelsen DNB.

Det hele har kostet 15 millioner.

Eksamen til tusen

Det var stor interesse for det uvanlige tiltaket. Museet visste at det var mange som skulle tilfredsstilles og være fornøyd. Både tidligere beboere og faglige eksperter.

Takket være at museet selv hadde så mange flinke folk – erfarne konservatorer, bygningsvernere, tømrere og malere, kunne man tørre å gyve løs på dette spektakulære prosjektet.

Torger Korpberget fremhever i særlig grad

arbeidsformann Frank Larsen. Det var han som visste hva som *kunne* gjøres og hvordan det *måtte* gjøres da de skulle ta fatt på å dele opp huset, frakte det fra Oslo til Lillehammer og få det satt sammen igjen på tomten som var satt av i boligfeltet.

Et lite mirakel

Det var masse hindringer på veien fram. Det måtte lages en ny vei ut fra tomten på Vinderen – OG det måtte gjøres mye med adkomsten for å få huset innenfor gjerdene på Maihaugen.

Det første man gjorde var å løfte av taket, delt i tre biter. Så kunne man ta av 2. etasje for seg, i to deler.

Grunnmuren kunne man ikke få opp, men alle undersøkelser ble gjort slik at en tilsvarende grunnmur kunne lages på Maihaugen – kjellerstuen skulle for eksempel gjenoppstå nøyaktig slik den hadde vært.

En stor utfordring var det å få løsnet 1. etasje fra grunnmuren. Den satt bom fast. Dette var i oktober 2016, og det nærmet seg vinter.

Da 1. etasje endelig kunne flyttes over på kjøretøyet som skulle frakte det hele til Maihaugen, var det varslet snø! Hele transpor-

Foto: Tom Egil Engen/Maihaugen

Foto: Rannveig Røstad/Maihaugen

ten kom seg inn på Maihaugen – og SÅ kom den første snøen det året.

Mange historier i historien

Det er mange som skal takkes for å ha fått på plass viktige detaljer.

Korpberget forteller at den første store begivenheten var hagefesten i 2017 da Tuengen allé 1 b fremsto som ferdig utendørs. Da var både Kong Harald og Dronning Sonja med.

Takket være konservator Kåre Hosar, var beplantningen utført med tidstypiske planter fra den opprinnelige hagen. Alt var dokumentert i Oslo.

Dronningen begynte å interessere seg for alvor. Hun så at resultatet av restaureringen kunne bli bra.

Korpberget understreker at tillit begge veier mellom museet og Det Kongelige Slott, har avgjort resultatet. Familien har vært raus med detaljene. Det finnes mange eksempler på gjenstander som har gjort helheten.

Men så har Maihaugen også fått gode tilbakemeldinger på sitt profesjonelle og nitidige arbeide. Eksempler er Bjørn Erik Kampens innsats for å ta vare på den originale funkispeisen

i 1. etasje. Den skulle flyttes hel, og det gikk – så vidt.

Maleren Rune Volden brukte måneder på å finne den riktige finishen på Gabonfineren i hallen. Han fikk sin belønning da Dronning Sonja straks kjente seg igjen og ga uttrykk for det.

Og maleren Olav Flaten, som har strukket metervis med strie og lagt grunnlaget bak alle de flotte tapetene og overflatene i huset.

Den lokale produsenten Biri-tapet var også inne i bildet. De var veldig behjelpelige både med stråtapetet og tekstiltapetet i stua.

Konservator Else Braut har fulgt opp detaljer i forhold til interiør og har fått ros for det.

Det er mange fagfolk som kan klappe seg selv på skulderen når besøkende gir uttrykk for sin beundring.

Nå venter museet bare på sommersesongen og muligheten for å åpne for omvisninger igjen! OG på NRK nett finnes et program om restaureringen av Tuengen allé 1 b med tittelen «Heim til Sonja Haraldsen». Der finnes også hele historien.

Anna Ancher

– et strøk av Skagen

Lillehammer Kunstmuseum viser seg fram igjen, midt i mars åpnet en stor utstilling med danske Anna Ancher. I samarbeid med Statens Museum for kunst i København og Skagen Kunstmuseer er Lillehammer eneste visningssted i Norge. Det er også første gang hun stilles ut i Norge.

Tekst: Anne Mari Løken

Utstillingen åpnet i København i fjor, flere titalls tusen har sett den. I Danmark vet alle hvem hun er, hos oss er ikke Anna Ancher like kjent.

Hun ble født i Skagen i 1859 og bodde, levde og arbeidet der til sin død i 1935. Foreldrene drev Brøndum pensjonat, de var seks søsken og en godt sammensveiset og sterk familie som ga unge Anna støtte i å gå kunstens vei. Allerede som 16-åring vet hun at det er maler hun vil bli. Hun ser kunstnere som kommer til Skagen og vil bli en av dem. Kunstnerkolonien som oppstår der de siste tre tiår av 1800 blir ett av viktige sentra for utviklingen av det moderne maleriet. Allerede som 15-åring ser

hun Michael Ancher på Skagen, 20 år gammel gifter hun seg med ham og de lever sammen til han dør noen år før henne.

Rammen rundt utstillingen

Det er en enormt stor utstilling som vises hos oss, det er rundt 200 bilder inkludert noen skisser som aldri er vist før. Bildene er lånt inn fra museer i Danmark og private eiere. Det er bygget fram et design fra Danmark, men visningen i Lillehammer Kunstmuseum vil være helt annerledes enn i moderlandet. Det er bygget installasjoner/vegger i den store salen i 1. etasje der en kan se bildene på veggene gjennom oppbygde vinduer. En har forsøkt å tilpasse det hele til Snøhetta-arkitekturen. I salene oppe er det inngått et helt spesielt samarbeide for å understreke Anchers fargebruk. Kurator er Cecilie Skeide, og hun så at Anna Ancher og «vår» Hanne Borchgrevink arbeider likt med farge og lys. Derfor ble Borchgrevink invitert til å male veggene i 2. etasje med kunstfarger, oppå dem henger så Anchers bilder! Et spennig og interessant grep.

Sju temaer

Hele utstillingen er konsentrert rundt sju temaer; lys, farge, forenkling, religion, portretter og fellesskap. I tillegg ønsker Kunstmuseet å vise andre sider ved Ancher enn bare som interiørmaler. Hun var så absolutt en «Skagenmaler», men en ønsker å løfte henne **ut av** Skagen, vise hennes villere sider mht. til fargebruk og strek, vise at hun tok det europeiske og det moderne inn i sine bilder. Anna Ancher og mannen reiste ofte ut, men hun malte alltid Skagen.

Anna Ancher, *Solskinn i den blå stue*, 1891. Skagens Kunstmuseer.

Anna Ancher,
Høstarbeidere,
1905. Skagens
Kunstmuseer

Med bildene i denne utstillingen vises det at Anna Ancher ikke **bare** er en Skagenmaler, men mye mer. Hun skilte seg ut, hun hentet inspirasjon både i Europa og Norden og fulgte med i utviklingen. Skagen ble likevel omdreiningspunktet hennes. Hun skilte seg også ut som en av ytterst få kvinner sist på 1800-tallet som hadde kunsten som sin primære og eneste levevei. Selv om det ble sagt om henne som ung; «Hun er så god at hun maler som en mann», så står hun fjellstøtt som **kvinnelig** kunstner.

Hun malte portretter og hun har et stort antall bilder med religiøse motiver. Disse religiøse motivene har ikke blitt tillagt så stor betydning tidligere, men i utstillingen vises store oljemalerier der livets alle sider kommer fram, og også der fellesskapet er tydelig. Skagen hadde et kristent pietistisk miljø, og familien Brøndum tilhørte dette. Det var kanskje ikke så unaturlig at det var slik i et lite fiskermiljø der naturen og havet både ga og tok. Religionen ble en trygghet som også skapte samhold.

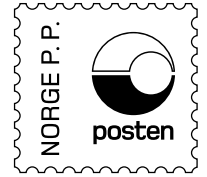
Lysets magi

Det er ektemannen som er mest kjent for landskapsmaleriene fra Skagen, men Anna Ancher

malte også mange og vakre landskapsbilder. Likevel er det interiørmaleriene som dominerer og har gitt henne mest oppmerksomhet. Det er heller ikke så rart når vi ser alt det vakre som presenteres i Kunstmuseet. I bildene er det alltid fargebruk og lys som er viktig, hvordan lyset treffer objektene. Lysets virkning og bruken av lys i bildene ble et livsprosjekt for Anna Ancher. Det er også dette som er blitt beskrevet mest gjennom vel hundre år, hennes arbeid med hvordan lys treffer rom. Historien har holdt på Anne Ancher som en «Skagenmaler», mens denne utstillingen vil ta henne ut av dette bildet og vise at hun var mer moderne og dristigere enn før sett, mer progressiv og frekk.

Dette er en unik mulighet for å bli kjent med en av Nordens store kvinner i kunsten. Utstillingen står ut august og det er et ønske at våren og sommeren kan flomme over av mennesker som vil se lyset flomme innenfor veggene.

Gratulerer igjen til Lillehammer Kunstmuseum! Museumsglimt håper byens innbyggere både er klar over og benytter seg av vårt fantastiske Kunstmuseum.

Til 15. august: Anna Ancher – Skagens indre og ytre rom. Den største retrospektive utstillingen om Skagenmaleren noen gang. På Lillehammer Kunstmuseum.

Anna Ancher, Solskinn i den blå stue. 1891. Skagens kunstmuseer.

27. mars-4. april: En kriminalhistorie. Spennende påskekrim-løype for voksne og barn fra 8 år i friluftsmuseet på Maihaugen. Basert på en virkelig hendelse.

Fra 6. april: Introduksjoner og omvisninger i Anna Ancher-utstillingen. Hver dag i museets åpningstid. På Lillehammer Kunstmuseum.

Fra 13. mai: Dine boliger er meg kjær. Borgny Svalastogs kirkekunst 1984-2021. Utstilling på Maihaugen.

Fra 30. mai: **Jakten på den rette.** Utstilling om kontaktannonser på Norges Postmuseum på Maihaugen.

1. juni: Sesongstart Bjørnstjerne Bjørnsons Aulestad. Åpent hver dag ut august og helger i september. Åpent dikterhjem (enkelte rom), omviser i tunet, stor utstilling om Bjørnson og barneaktiviteter i hagen og på låven.

Borgny Svalastog-utstilling. Foto: Hamar bispedømme

En kriminalhistorie.
Foto: Audbjørn Rønning/Maihaugen

Bjerkebak. Foto: Esben Haakenstad/Bjerkebak

1. juni: Sesongstart Sigrid Undsets Bjerkebak. Åpent hver dag ut august og helger i september. Åpent dikterhjem (enkelte rom), omviser og lesevandring i hagen, utstillinger og barneaktiviteter i hagen og Hønsehuset.

1. juni-31. august: Høysesong på Maihaugen med aktører og omvisere i friluftsmuseet, aktivitetsløyper for barn og åpent i Dronning Sonjas barndomshjem.

Dronning Sonjas barndomshjem.
Foto: Vestemøy Furusest/Maihaugen

Program

Mer program kommer – se museenes nettsider! Med forbehold om endringer.